

מיתה] מאותן ארבע חומרות הן **לאו דוקא**, שיתכן לומר שהן קיימות גם בשינוי בעלים, וכדלהלן, **תרתני** חומרות הנותרות [הפסול העצמי בכל ארבעת העבודות, ושישנו בציבור כביחיד] **מיהא, דוקא**. ומכאן אותן שתי חומרות אין ללמוד שינוי בעלים משינוי קודש.

ומפרשת הגמרא מה הן שתי החומרות שאינן בדוקא:

א. מאי שנא שינוי בעלים דלא הוי פסולו בגופו משום שאינו אלא **מחשבה בעלמא, שינוי קודש נמי**, למה יחשב כפסולו בגופו, והלא **מחשבה בעלמא הוא!** (1) אלא בהכרח, שאין זה חסרון

ג. פסול שינוי הקודש **ישנו** גם **לאחר מיתה**, שאם מת מפריש הקרבן, חייב הירוש להקריבו לשם אותו קרבן שהפרישו המוריש, מה שאין כן בשינוי בעלים, כי משעה שמת המפריש שוב אי אפשר לעשותו לשם כפרתו של המפריש.

ד. פסול שינוי קודש **ישנו בציבור כביחיד**, שגם קרבן ציבור יש לעשותו לשמו ואם עשאו לשם קרבן אחר לא יוצאים בו הציבור ידי חובתם, מה שאין כן פסול שינוי בעלים, שלא יתכן בקרבן ציבור, שהרי כל כלל ישראל הוא בעליו של הקרבן, ולא שייך להקריבו לשם ישראל אחר (16).

ב-ד **ואף על גב דתרתני חומרות [פסולו בגופו, ולאחר**

בקרבן יחיד שיש לו בעלים יפסל אף כשחשב לשם ציבור שהוא חלק ממנו.

אמנם יתכן לומר מאידך, שהשחט קרבן יחיד לציבור לפי רש"י ותוס' יפסל, משום ששאר הציבור לא היו בכלל בעליו הראשונים, ואין זה כציבור לשם יחיד שהיה מתחילה בכלל הבעלים, ואילו הטעם שבציבור אין בעלים, לא תפסול מחשבה לשמם, כי אין כאן שינוי בעלים. וראה עוד בהערות על תוס'.

[ולהלן ח ב בתורה הנך ובהערות שם, נדון אם דין הוא ששינוי בעלים אינו פוסל בקרבן ציבור, או רק מציאות היא ששינוי בעלים אינו שייך בציבור, וקצת תלוי בסברות הנ"ל].

1. **תוס'** במנחות [מח ב הובא לעיל בעמוד א הערה 14] ביארו שפסולו בגופו היינו שראוי להשרף מיד כי חל בו פסול, ולדבריהם קושי הגמרא היא, שגם שינוי קודש לא יחיל פסול בגופו על ידי מחשבה בעלמא, וכמו שינוי בעלים. אך לדעת רש"י בפסחים [סב ב הובא שם בהערה 11] שפסולו בגופו היינו שמחשבתו על גוף הקרבן, לכאורה אין דמיון בין שינוי קודש לשינוי בעלים, שהרי בשינוי בעלים לא חשב בגוף הקרבן, אלא על כפרתו או שייכותו לבעליו.

ויתכן ליישב לפי המבואר מדברי רש"י [שם הערה 10] ששינוי בעלים אין פסולו בגופו כי פסולו בא כתוצאה מהפקעת בעלותו לכפרה, ויש לומר שכעת דנה הגמרא שכיון שהפקעת בעלותו נעשית על ידי מחשבה בקרבן, הרי גם פסול זה נחשב כפסול הבא מגופו.

וראה בתוס' [ד"ה מחשבה] שביארו במסקנא, כי כל מחשבה שחלה בוריקה ובכפרה נחשבת פסולו בגופו, אך ודאי שגם למסקנא נשאר חילוק בין שינוי קודש שהוא נעשה בגוף הקרבן לשינוי בעלים שאינו נעשה בגופו [ונחשב כפסול בגופו רק משום שהמחשבה חלה בעבודת הקרבן].

ובהנהגה אמינא נקטה הגמרא מפני סברא זו ששינוי בעלים אינו נחשב כפסולו בגופו, וכאן דחתה הגמרא שהרי אילו היה עושה שינוי הבעלים בפועל ודאי לא היה הקרבן עולה לראשון, וכל הנידון אם גם מחשבה לשנות פוסלת, ומאי שנא ממחשבה לשנות בשם הקרבן, שהיא פוסלת אף על פי שאינו

שעדיין לא נודע ששינוי בעלים פוסל בקבלה והולכה, אין סברא לומר שהמחשבה לשם בעלים אחר יכולה לייחס את הקרבן לאדם אחר, כי אין כל משמעות למחשבה לשם אדם אחר, אלא רק לאחר חידוש התורה שצריך להעשות לשם בעל הקרבן.

16. **רש"י** פירש ששינוי בעלים אינו שייך בקרבן ציבור כי הכל בעליו. ובתוס' כתבו שגם אם שחטו לשם יחיד אין בזה שינוי בעלים, כי [גם הוא] הרי הוא בעליו, ולא נפקעה בעלות של כל בעליו, ולפיכך הוצרכו לומר שאם חשב לשם עכו"ם לא פסל, משום שאינו מחויב כפרה כמותו, שאם היה מחויב כפרה, הרי שינה משם הציבור שהם בעלי הקרבן.

ולכאורה מכאן מוכח כדעת החזו"א [ליקוטים ה, ואו"ח קכ"י, הובא בהערה למשנת] שנקט שהמחשב "שלא לשם הבעלים" אינו פוסל, שאם לא כן, היה יכול לחשב בקרבן ציבור שמקריבו "שלא לציבור".

אך יש לדחות, שהרי אף אם מתו כל הציבור שחיו בעת חיוב הקרבן, אינו נפסל, כי כל הדורות יחד נקראים "ציבור" החיוב חל על כולם, [וראה תוס' במעילה ט ב, **משך חכמה** במדבר ט' י, **אגרות משה** קדשים כד, והערות **לחברותא** הוריות ו א], והיינו משום שאין בעלות הציבור מחילה את שם כל היחידים על הקרבן כמו שנקרא שמו על שם בעליו בקרבן יחיד, אלא ציבור הוא מציאות בפני עצמו, ולכן לא שייכת בו מחשבה שלא לשמם. וכן משמע מדרשת התו"כ בתוס' להלן [ה ב] "נפש" ולא ציבור, "קרבנו" ולא קרבן השותפין, ומוכח שגם אחר שהתמעט ציבור, עדיין צריך מיעוט למעט שותפין. [ורש"י בא רק לבאר למה לא שייך להתפיס בו שם יחיד ולהחריב בשם הציבור].

ובשם **הצפנת פנח** ידוע שביאר, שאין בעלות כלל על קרבן ציבור, ולפיכך לא שייך לפסול ב"שם בעליו". [וראה דבריו במהדור"ת פ"ד מע"ז ה"ן], וכן נקט **בירע אברהם** [ד, כא] שבקרבן ציבור פקע דין יחיד ואינו בעלים כלל, ואין לו שם שותף. ונפקא מינה לשחט קרבן יחיד לשם ציבור, שלסברת רש"י ותוס' יהיה כשר כי לא נפקעה בעלות בעליו הראשון, אך אילו בקרבן ציבור כשר כי אין בו בעלות ואין הפקעה, הרי

בעלים פוסל בזריקה [בנוסף לשחיטה שכבר נלמדה לעיל]: **אמר קרא "ונרצה לו לכפר עליו"**. והכפרה היא בזריקת הדם, ודרשינן: לכפר עליו, ולא על חבירו. ומשמע שזריקת הדם צריכה להעשות לשם בעליו, המתכפר בזריקה.

ומקשינן: והאי "לכפר עליו" להכי הוא דאתא? האי מיבעיא ליה לכדתניא: **"ונרצה לו לכפר עליו"** — רבי שמעון אומר כך נדרש פסוק זה: את ש"עליו", והיינו קרבן שהתחייב בנדר להביאו, הרי הוא חייב באחריותו, ולא די בהפרשת הקרבן, אלא חייב להקריבו ואם נאבד הרי הוא חייב להביא קרבן אחר במקומו, וכל עוד שלא קויים נדרו לא נרצה לו. ואת ש"אינו עליו", וכגון שאמר הרי זה קרבן, שלא התחייב בנדר, אינו חייב באחריותו, על אף שלא התקיימה נדבתו.

ואמר רב יצחק בר אבדימי, מאי טעמא כשנדר הרי עלי קרבן אינו יוצא ידי חובתו בהפרשת הקרבן אלא חייב באחריותו אם נאבד? — כיון דאמר הרי עלי קרבן, הרי הוא כמאן דטעון ליה אכתפיה, שמונח בלשונו התחייבות [כאילו היא "מוטלת על כתיפו"] עד שיקרב הקרבן, ולכן אין די בהפרשתו.

אולם בשטמ"ק ביאר שדרש רק "ונרצה לו לכפר עליו" אימתי נרצה כשהוא לכפר, אבל אם לא כיפר יביא אחר, ובאיזה אופן חל חיוב כפרה — כשאמר "עליו", והיינו נדר שאומר בו "הרי עלי". [וכן ביאר הראב"ד על ת"כ נדבה סוף ד, שדרשו "עליו לכפר" — מי שאמר "עליו" זקוק לו עד שעת כפרה].

ונראה שהוקשה להם באיזה אופן הוצרך הכתוב לגלות שיש עליו אחריות, והרי אם אמר "עלי להפריש" יפריש ויפטר, ואם אמר "עלי להביא" פשיטא שחייב עד שיביא, ולכן ביאר שהכתוב מדובר כשאמר "הרי עלי", והוא אמינא שחייבו להפרישו, ואחר כך אינו ברשותו, והשמיענו הכתוב שעיקר חובתו לכפר בו בהבאתו.

ובחולין [קלט א] כתב רש"י שהאומר הרי עלי קרבן, כוונתו שיביאו לעזרה, וחייב באחריותו עד שיביאנו לעזרה, וצ"ע שם הגרע"ק א דבריו רש"י במעילה [נ"ט] שהחייב חטאת או אשם הביאו לעזרה נפטר מאחריותו. וכן כתבו תוס' בחולין [כ"ב] שהנדר יוצא ידי חובתו כשהביא קרבנו לעזרה, אף שעוד לא הקריבוהו. ותמה על כך הטורי אבן במגילה [ח א] מסוגיין שהרי אם בנדר לא יצא עד שיקריבו כל שכן בחטאת, וכן הקשה המשנה למלך [פי"ד ממע"ק ה"ה] ממשנתנו, שאם לא עלה לשם חובה מביא אחר לחובתו אף שכבר הביא את הקרבן הראשון לעזרה.

וביאר הגר"י, שהרי שנינו במגילה [שם] אין בין נדר לנדבה, אלא שנדר חייב באחריותו ונדבה אינו חייב באחריותו,

במחשבה גרידא, אלא כיון דאחשבה לשם קרבן אחר פסלה בפסול הגוף. ואם כן, הכא נמי, לגבי מחשבת שינוי בעלים, יש לומר — כיון דאחשבה שיתכפרו בו בעלים אחרים, פסלה בפסול הגוף.

ב. ולרב פנחס בריה דרב מרי, דאמר אם מת מפריש הקרבן נהיה היורש בעליו של הקרבן, וחייבים לעשותו על מנת שיתכפר בו היורש, שהוא בעליו, ולדבריו יש פסול שינוי בעלים גם לאחר מיתה של המפריש, ואין חילוק לאחר מיתה בין דין שינוי קודש לדין שינוי בעלים.⁽¹⁾

וממשיכה הגמרא בשאלתה מנלן ששינוי בעלים פוסל בשאר עבודות, שהרי אי אפשר ללמוד משינוי קודש, כיון שתרתי חומרי מיהא, איכא למיפרך. והיינו, שיש בשינוי קודש שתי החומרות [הפסול העצמי בכל ארבעת העבודות, וישנו בציבור כביחיד], שאין בשינוי בבעלים, ואם כן עדיין איכא למיפרך: מה לשינוי קודש, שיש בו חומרות אלו, ולכן הוא נוהג בכל העבודות, מה שאין כן בשינוי בעלים. ומנלן שפסול שינוי בעלים חל בכל ארבעת העבודות?

אלא, אמר רב אשי מצינו מקרא המלמד ששינוי

משנהו בפתל.

[ויתכן שבהוה אמינא נקטה הגמרא ששינוי בעלים אינו בגופו אם אינו חושב לשמו אינו מכפר לו, ואינו כשינוי קדש שצריך להתפס שם אחר על הקרבן כדי לפסלו. ומסקינן שבשניהם הפסול מצד "דאחשביה" לשם אחר].

1. החזו"א [א' ה'] העיר, שהרי גם לרב פנחס ברי"מ מצינו חילוק ביניהם לגבי גר שמת, כי מסתבר ששינוי קדש חל בקרבנו, ואילו שינוי בעלים לא שייך, כי אין לו יורשים.

2. ומו"ר הגרא"ל נקט כי גם שינוי קדש לא יהיה בקרבן גר שמת, כי כל קרבן של מת, מקדשו היורש עבור המוריש מפני השעבוד שחל על הנכסים שירש, אבל גר שמת ובשעת מיתתו — קודם שזכו בנכסיו — לא חל חיוב להקדיש עבורו, מסתבר שגם אם יעשו את קרבנו בשינוי קדש לא יתחדש על הזוכה בנכסיו חיוב להביא קרבן אחר עבורו.

אולם הקושיא בעינה עומדת באופן שהגר הקדיש שתי חטאות לאחריות, שאם תעשה הראשונה בשינוי קדש יביאו את השניה, ואילו נעשית בשינוי בעלים לא יביאו את השניה. וראה עוד בהערות להלן [ה א 3 — ו א 25].

2. רש"י פירש שרבי שמעון דרש את הפסוקים "אל פתח אהל מועד יקריב אותו לרצונו. ונסלח לו לכפר עליו" שמשמעותם שעל הנדר חל חיוב ש"קריב", ורק אז "נרצה לו", ולפיכך אם נאבד קודם לכן, אינו נפטר מחיובו.

לימוד הכולל את כל העבודות, שנאמר בו "יעשה", שמשמעותו כל העשיות.⁽³⁾

אמר ליה רב אחא בר אבא לרבא: מה הועיל הלימוד לשינוי בעלים בזריקה ובקבלה ממקרא זה? והרי אימא שיש בפסוק זה כלל ופרט, ונדרשנו כך: "ואת האיל יעשה" – כלל, שיהיו כל עשיות האיל לשמה. "זבח שלמים" – פרט שרק השחיטה צריכה להעשות לשמה. וכבר שנינו בברייתא די"ג מידות שהתורה נדרשת בהן שבפסוק שיש בו כלל ופרט – אין בכלל אלא מה שבפרט.

ולפי זה, זביחה, אין [אכן חייבת להעשות לשמה], אבל מידי אחרינא [שאר עבודות הקרבן], לא בעו למיעבד לשמה! ושוב אין לנו מקור לשינוי בעלים בקבלה הולכה וזריקה.

ענה לו רבא: אי כתיב "ואת איל השלמים יעשה שלמים זבח" – כדקאמרת, שנחשב ככלל ופרט, כי בתחילה כלל הכתוב "יעשה שלמים" ולאחר מכן פירט "זבח", ללמד שיהיו עשיותיו לשם שלמים. אבל השתא דכתיב "ואת האיל יעשה זבח שלמים", הרי הפסיק הכתוב את הכלל של "יעשה שלמים" על ידי הפרט "זבח", שנכתב בין "יעשה זבח" ובין "שלמים" ולכן הוה ליה כלל זה "כלל שאינו מלא" [שלא נתמלאו דבריו מחמת ההפסק שבאמצע הכלל], וכל כלל שאינו מלא – אין דנין אותו בכלל ופרט.

כמאן דטעין אכתפיה ובמגילה נוסף "ושויה נפשיה חובה", ותמה בראש יוסף [במגילה] אם משמעות נדרו להביאו למה הוצרך רבי שמעון לדרוש דין זה מקרא. וביארו הראב"ד והרא"ש [פ"ק דקנים] שמפני הריבוי שהחשיבו קרבן חובה, התחייב בעליו באחריות עד ההקברה, והאריכו בזה בפנינו רבנו הגרי"ז [סימן ל"ח] ובבד קודש [ח"ג ג"א]. ונראה להוכיח כן ממה ששינוי במנחות [פב א] כי הדין שאין נדר בא אלא מן החולין נלמד בהיקש מקרבן פסח, ופסח הוא קרבן חובה, ומשמע שאחר נדרו חל עליו חובה להביא קרבנו. [ויתכן שהחילוק בין ההגדרות תלוי בביאורי רש"י והשטמ"ק, אם החיוב בנדר הוא אחריות ל"הקריב", או חיוב קרבן "לכפר".]

3. מהמשך השקלא וטריא מוכח שרב אשי חלק על רבי פנחס בר אמי וסבר שבגם המקור לשינוי בעלים בשחיטה וזריקה אינו מ"יבשר זבח תודה שלמיו" ומ"נרצה לו", אלא מאיל נזיר. וכן משמע מדברי רש"י בד"ה יעשה, ובתוס' במנחות [מו א ד"ה במה] שכתבו דרשין לכל עשיות מאיל נזיר, וכך ביארו בטהרת הקודש ובליקוטי הלכות ולדבריהם קושיית רב אחא בר אבא מתפרשת כפשוטה, מנין נדע שינוי בעלים בקבלה

וכיון שפסוק זה נדרש לחיוב אחריות של הנדר, שוב אינו פנוי לדורשו לשינוי בעלים בזריקה!

ומתריצין: רב אשי לא למד מ"לכפר עליו", אלא מ"ונרצה לו לכפר" קאמר, וכך משמעותו: לו לכפר ולא לחברו!

אשכחן, מצינו את המקור לכך ששינוי בעלים פוסל בעבודות זביחה וזריקה. קבלה – מנין ששינוי בעלים פוסל בה?

וכי תימא וליף קבלה מזביחה וזריקה, הרי יש לפרוך: מה לזריקה וזביחה שכן הוה עבודה שחייבין עליה בחוץ, שאם זבח קדשים מחוץ למחנה שכינה או זרק שם את דם הקדשים, הרי הוא חייב כרת. מה שאין כן בקבלה ובהולכה. ונמצא שחמורה עבודת הזביחה והזריקה מהקבלה ומההולכה. ואיך נלמד לפסול במחשבת שינוי בעלים בקבלה, מזביחה ומזריקה.

אלא, אמר רב אשי: המקור לפסול במחשבת שינוי בעלים בכל העבודות אינו נלמד מ"בשר זבח תודת שלמיו", אלא אתיא ממה שנאמר לגבי איל נזיר "ואת האיל יעשה זבח שלמים", ודרשין שתהא עשיותו לשם שלמים. ואם אינו ענין בדרשה זו לשינוי קודש, דנפקא ליה לשינוי קודש לעיל מהתם, מ"ואם זבח שלמים קרבנו" – תנהו ענין לשינוי בעלים! וכיון שנלמד מאיל נזיר, הרי זה

ובגמרא הובאו דברי רבי שמעון בסוגיין כמקור לחילוק בין נדר לנדבה, ולכאורה אין זה חילוק במהות הקרבן, אלא במה שחייב את עצמו וצריך לקיים את נדרו, ולמה שינוי דין זה כחילוק בין נדר ולנדבה, וגם למה נצרך לדרוש דין זה מקרא, והלא ודאי שחייב לקיים נדרו.

ובהכרח שבנדר חוץ מחיוב נדרו, הטילה עליו התורה חובת אחריות מחודשת להקריבו כתורת קרבן חובה, ובהבאה לעזרה נפטר רק מחיוב נדר, ועדיין הוא חייב בקרבן משום אחריות.

ובטהרת הקודש [על המשנה], ובאבי עזרי [שם] נקטו כי חיוב נדרו הוא חיוב ממון, וחיוב התורה הוא חיוב שחל על הגברא, שנעשה מחמת נדרו כנזיר שמחויב קרבן חטאת, שאין הנדר מחייבו קרבן אלא התורה הטילה עליו חובת קרבן מפני שנעשה נזיר בנדרו. ולפיכך בהבאה לעזרה נפטר רק מחיוב ממון, ועדיין הוא חייב בקרבן משום אחריות וחיוב הקרבן שחל עליו. כי אחר שהתחייב בנדרו הטילה עליו התורה חובת קרבן ככל חייבי הקרבנות. [נוקצת תמוה לפי זה מהו חיוב היורשין להביא אחר אם נעשה בשינוי קדש, שהרי כל חיובן רק משום שיעבוד ממון, וזה קיימו כשהביאו לעזרה]. וכן משמע מהוספת רב יצחק בר אבדימי "כיון דאמר עלי

מה הפרט מפורש עבודה [שחיטה] שמעכבת את הכפרה ובעינין לעשותה לשמן, אף כל עבודה שמעכבת את הכפרה בעינין לעשות לשמן. ואם אינו ענין לשינוי קודש תנהו ענין לשינוי בעלים.

ומקשינין: והרי אפשר לדורשו באופן אחר – אי מה הפרט מפורש עבודה כזאת שחייבין עליה כרת אם עשאה בחוץ [ששחיתת קדשים בחוץ מחייבת כרת], אף כל עבודה שחייבין עליה בחוץ חייבין לעשותה לשמו, ונמצא שדוקא שחיטה וזריקה שחייבים עליהן כרת אם עשאו בחוץ – אין [אכן, צריכות להעשות לשמן], אבל עבודות קבלה והולכה, שאין חייבים עליהן בחוץ – לא צריך לעשותן לשמן?

אי נמי נדרוש כך: מה הפרט מפורש דבר הטעון צפון, שכן יש קרבנות ששחיתתן רק בצפון העזרה, וישנו בחטאות הפנימיות שמוזם מדמן לפנים בהיכל, אף כל מעשה עבודה הטעון עשייה בצפון [כגון קבלת הדם שגם היא נעשית בחלק מהקרבנות דוקא בצפון] וישנו בכל הקרבנות ואפילו בחטאות הפנימיות, הוא זה שצריך לעשותו לשמה, ונמצא שרק שחיטה וקבלה⁴, שמצינו בשתייהן אופן שנעשות בצפון דוקא ונוהגות אף בחטאות הפנימיות – אין [אכן, נכללות הן בכלל שצריך לעשותן לשמן], אבל זריקה על המזבח, שלא מצינו בה דין צפון כלל ואינה נוהגת בחטאות הפנימיות – לא נכללת בכלל העבודות שצריך לעשותן לשמן?!

רבינא אמר: לעולם דנין בכלל ופרט אפילו כשהכלל אינו מלא, אלא שכאן מדובר בכלל ופרט וכלל, ולא בכלל ופרט. שהרי נאמר בסוף פסוק זה "זבח שלמים לה", ובכך שכתב "לה" חזר הכתוב וכלל, ללמד שכל עבודה בקרבן לה' צריך לעשותה לשמה, ואם אינו ענין לשמה, תנהו ענין לשינוי בעלים.

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא: והא לא דמי כללא קמא לכללא בתרא, ואי אפשר לדורשו בכלל ופרט וכלל. שהרי כללא קמא הנלמד מ"יעשה שלמים" מרבה רק את עשיות הקרבן המיוחדות לכפרה [שהן שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה] ותו לא. ואילו כללא בתרא בא ללמד על כל עבודות הקרבן שהן לה', ואפילו שפיכת שיריים של הדם והקטרת אימורין, שאינן מעכבין את הכפרה. וכיון שאין הכלל הראשון דומה לכלל האחרון, אי אפשר לדורשו בכלל ופרט וכלל.

אמר לו רבינא: הא, תנא זה, שלומד בכלל ופרט וכלל, למרות שהכלל האחרון אינו דומה לכלל הראשון, תנא דבי רבי ישמעאל הוא, דדריש כללי ופרט כי האי גוונא.

ומבארת הגמרא כיצד לומדים בכלל ופרט וכלל שכל העבודות המיוחדות לכפרה צריך לעשותן לשם בעל הקרבן:

כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט –

והרי מקרא זה אמור בזביחה, ונעשה בו כלל ופרט, ולא נדע אלא שינוי בעלים בזביחה.

אולם בשפת אמת נקט שהלימוד מאיל נזיר נצרך רק לקבלה, שהרי שינוי בעלים בזריקה כבר למדנו לעיל מקראי, ולא היה על כך פירכא. ולכן הוצרך לפרש שקושית רב אחא בר אבא היא – שמוא בא הכתוב להכשיר שאר עבודות [חוץ משחיטה] שנעשו בשינוי קדש דוקא באיל נזיר, כי קל הוא, ומודה הוא בשינוי בעלים שמעכב בזביחה וזריקה כדלעיל.

ב. הגרי"ז העיר שהרי גם זריקה נעשית בצפון כי המזבח כולו בצפון. וביאר שבקבלה העובד צריך לעמוד בצפון ואילו בזריקה אינו צריך לעמוד בצפון, [וכוונתו, כי ממה שאין העובד צריך לעמוד בצפון כמו בקבלה, מוכח שאין בזריקה דין צפון, שעמידת העובד היא חלק מדין צפון].

4. הבי"ח דקדק מלשון הגמרא שרק שחיטה וקבלה טעונות צפון, והולכה לא, והקשה שאם כן נלמד מהצד השווה בשלשתן לפסול שינוי בעלים בזריקה, ולמה לי קרא לזריקה. [ושמא יש לומר, שאי אפשר ללמוד מהולכה הכלולה בקבלה מה שקבלה עצמה אינה מלמדת].

ועדיין הקשה הרי גם בשחיטה אין השוחט צריך לעמוד בצפון, [ומוכח שלא נאמר בדין צפון שגם העובד צריך לעמוד בו, ושוה דין צפון בזריקה לדין צפון בשחיטה וזריקה, ונלמד מהם שצריך לעשות זריקה לשם בעלים]. ותירץ שאי אפשר ללמוד ממנה לזריקה כי שחיטה לאו עבודה היא, [ולכן, אף שיש בה דין צפון אין העובד צריך לעמוד בצפון, אך בזריקה אילו היה בה דין צפון היה העובד צריך לעמוד בצפון, וכיון שאינו צריך לעמוד בצפון, קל הוא מהם, ואינו למד מהן].

ותירץ, שרק לפי שהוא אמינא של המקשן נקטה הגמרא שהולכה אינה טעונה צפון, אך המסקנא כבר נאמרה לעיל [בע"א] שהולכה בכלל קבלה, ואם כן גם היא טעונה צפון וישנה בחטאות פנימיות. ואי אפשר ללמוד ממנה. אולם בשטמ"ק [לעיל עמוד א' אות ו'] הקשה קושיתו,

עבודתו לשם שלמים", ולמדנו ב"אם אינו ענין" ששינוי בעלים פוסל בו. **שאר שלמים** – מניין שצריך לעשותם לשם בעליהם?

וכי תימא נילף במה מצינו **מאיל נזיר**, הרי יש לפרוך: **מה לאיל נזיר** שיש בו חומרא שאינה בשאר שלמים, **שכן יש עמו דמים אחרים**, שהרי חייב הנזיר להביא עמו חטאת ועולה, ואינו בא בפני עצמו, ושמו שינוי בעלים פוסל רק בו, לפי שהוא חמור, ולא בשאר שלמים.

ומתריצין: **אם כן**, שרק בשלמי נזיר נוהג דין שינוי בעלים, **נכתוב** רחמנא "ואת האיל יעשה זבח שלמיו", שבאופן זה היה מייחס דין זביחה לשמו רק לאיל הנזיר ונב"אם אינו ענין לשינוי קדש היינו לומדים לשינוי בעלים], ומשום **מאי** כתבה התורה "יעשה זבח שלמים"? – **לרבות כל שלמים** שצריך לעשותם לשמן. ואם אינו ענין לשינוי קודש תנהו ענין לשינוי בעלים, בכל השלמים.

אשכחן שלמים שצריך לעשותם לשם בעליהם, **שאר כל הקדשים** – מנלן?⁽⁷⁾

וכי תימא נילף במה מצינו **משלמים**, הרי אפשר לפרוך: **מה לשלמים** שיש בהם חומרא, **שכן טעונין סמיכה** של הבעלים, ו**נסכים** של יין, ו**תנופת חזה** ו**שוק** הניתנים לכהן, ואילו בשאר הזבחים, בכולן אין תנופת חזה ושוק, ובחלקם אין סמיכה ונסכים [כגון: בכור, מעשר ופסח], וחלקם אינו טעון נסכים [כגון: חטאת ואשם].

אלא, המקור לשינוי בעלים בשאר הזבחים נלמד כדלהלן:

ומתריצין: אמנם שתי אפשרויות האלו שייכות בדרשת הפסוק, אך כיון **דאיכא למימר הכי**, שהכלל בא לרבות שעבודה שחייבים עליה בחוץ, דהיינו זריקה, ומאידך **איכא למימר הכי**, שהכלל בא לרבות רק עבודה שטעונה צפון ונוהגת בכל הקרבנות, דהיינו קבלה, ושני הלימודים **שקולין הן**, ולפיכך אמרו **שיבואו שניהן**, לומר שיעשו את כל העבודות לשמן. [ועבודת הולכה נלמדת מקבלה, וכדלעיל בעמוד א': "אפיק רחמנא קבלה בלשון הולכה, למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה"]⁽⁵⁾.

לישנא אחרינא אמרו תירוץ זה בלשון אחר – [שקול הוא, וכלן חדא וחדא, כל עבודה הנלמדת באחד מן הלימודים, תיקו במילתא, תשאר בלימודה מהפסוק.

ונמצא ששינוי בעלים בכל העבודות נלמד מהכלל ופרט וכלל, שהרי אם אינו ענין לשינוי קודש תנהו ענין לשינוי בעלים.

איבעית אימא, לעולם שינוי בעלים בזביחה וזריקה, אינו נלמד מאיל נזיר, אלא רק קבלה, ולכן אי אפשר ללמוד כלל ופרט ולמעט זריקה, שהרי פסול **זריקה** בשינוי בעלים **מדרב אשי נפקא**, שלמדה לעיל מ"ונרצה לו לכפר" – עליו ולא על חבירו, ששינוי בעלים פוסל בזריקה. ובהכרח שלא התמעטה זריקה מכלל ופרט⁽⁶⁾.

וכעת שבה הגמרא לבאר את הלימוד לשינוי בעלים בכל העבודות מהכתוב "ואת איל הנזיר יעשה זבח שלמים לה".

אשכחן איל נזיר שדרשו מהכתוב בו ש"תעשה

5. בקרן אורה העיר שלפי מסקנא זו נמצא שאין פסוק המלמד על שינוי בעלים, אלא שנלמד דין זה באם אינו ענין משינוי קדש. ואם כן שינוי בעלים פוסל אף כשאינו מחשב בעבודה על מנת לזרוק, כי כלל זה נאמר רק לפי רב אשי שלמד מ"ונרצה לו" ששינוי בעלים פוסל רק בכפרה, אך אילו ילפינן משינוי קודש, חל הפסול בעבודות עצמן. וצידד לומר שמכאן מקור דברי הרמב"ם שהשווה שינוי בעלים לשינוי קודש שיפסול בכל עבודות, כי נקט שאין המקור כרב אשי. עיי"ש.

6. מדברי רש"י משמע שביאר את השקלא וטריא כך: הרי אין צורך בכלל ופרט לרבות זריקה כי מדרב אשי נפקא, ובהכרח שבא ללמד ששינוי בעלים פוסל גם בקבלה. אך בפנים ביארנו כגיל בהערה 3, לפי טהרת הקודש, והיינו, שכעת שבה הגמרא, ואינה לומדת שחיטה וזריקה מאיל נזיר, אלא שחיטה מ"זבח תודת שלמיו", וזריקה מ"ונרצה לו", וממילא אי אפשר

למעט שינוי בעלים בזריקה מכלל ופרט. אולם השפת אמת, ביאר לפי דרכו, שאין הגמרא מתרצת תירוץ חדש על קושית רב אחא בר אבא, אלא באה ליישב איך למדו קבלה, והרי יתכן שהכלל מרבה רק זריקה ולא קבלה, ומרבה רק עבודה שחייבין עליה בחוץ, ועל כרחך שהכלל מרבה את כל העבודות שטעונות צפון ובכללן קבלה, כי זריקה כבר ידעינן מ"ונרצה לו".

7. בזבח תודה העיר שיש להקשות כן גם לרב אשי שלמד זריקה מ"ונרצה לו", ואיך נלמד לשאר קדשים והרי פסוק זה נאמר רק בעולה.

ומו"ר הגרא"ל אמר שהגמרא הוצרכה לבאר רק מפני מה אי אפשר ללמוד משלמים, שהרי גוף הקרבן שוה ורק חלוק דיניו כסמיכה ונסכים, אך מעולה פשיטא ליה שאי אפשר ללמוד כי עצם הקרבן חלוק שכן עולה כליל.

בתורת נדבה, למרות שעשה עבודתו בשינוי קודש או שינוי בעלים.

ומאחר שלמדנו מ"מוצא שפתיך תשמור" שאם לא נשחט הקרבן לשמו כפי נדרו לא יצא ידי חובתו ועולה לו רק בתור נדבה, לכאורה יש להבין למה הוצרכה התורה להקיש את כל הזבחים לשלמים, והרי אפשר ללמדם מהפסוק "מוצא שפתיך", שנאמר על כל הזבחים?

ומתריצין: **ואיצטריך לכתוב גם "מוצא שפתיך", ואיצטריך גם להיקש של "זאת התורה"**. משום דאי כתב רחמנא מוצא שפתיך בלבד, הוה אמינא דלא ידעינן במאי צריך לשמור את מוצא שפתיו ואם לא ישמור תהא נדבה, כי כל עוד לא נודע שלכתחילה צריך לחשוב לשמה, אין העשיה לשמה נכללת בחיובו לשמור מוצא שפתיו⁽¹⁾.

ולפיכך כתב רחמנא את ההיקש של "זאת התורה", ללמדך שבכל הזבחים יש חיוב לעשותם לכתחילה לשמם. ואמנם, לא די בהיקש הזה, כי אי כתב רחמנא "זאת התורה" בלבד, הוה אמינא שאילו לא יעשה קרבנותיו לשמה ליפסלו לגמרי, לפיכך כתב רחמנא גם "מוצא שפתיך", ללמדנו שאם לא עשה לשמה הקרבן כשר בתור נדבה, אלא שלא עלה לבעליו לשם חובת נדרו.

אמר קרא [ויקרא ז'] "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". היקשן הכתוב לכל הזבחים לשלמים –

מה שלמים שחשב בהם בין שינוי קודש בין שינוי בעלים, לא עלו לבעלים לשם חובה, אלא בעינן לעשותם לשמה [לשם הקרבן ולשם בעליו]. אף כל הזבחים בין שחשב בהם שינוי קודש בין שינוי בעלים לא עלו לבעלים לשם חובה אלא בעינן לעשותם לשמה, לשם הקרבן ולשם בעליו!

והוינן בה: כיון שלמדנו שצריך לעשותן לשם קודש ולשם בעלים, מנין שאם לא עשה כן לא עלה הקרבן לבעליו לשם חובה, אבל נשאר בהכשרו? אימא היכא דשחיט להו בשינוי קודש או בשינוי בעלים ליפסלו לגמרי, כי חסרון מחשבת לשמה פוסל את העבודה, ולא תועיל להכשיר הקרבן אפילו בכדי להתיר את בשרו לאכילה בלבד?⁽⁸⁾

ומתריצין: **אמר קרא [דברים כג] "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת נדבה"**. וכי "נדבה" הוא? האי, נדר הוא! שהרי נאמר בו "כאשר נדרת"? אלא כך נדרש מקרא זה – אם כמה שנדרת עשית, שהקרבנו לשם הקרבן ולשם בעליו, יהא נדר ותצא בו ידי חובת נדרך. ואם לאו, שהקרבנו בשינוי קודש או בשינוי בעלים ולא עשית כאשר נדרת – יהא נדבה! ומשמע שהקרבן כשר

וראה בחידושי הגרי"ז [פ"ד ממעה"ק] שביאר כי קושית הגמרא היא שמחשבה תפסול את הקרבן, ועל כך אין צריך שישנה הכתוב, ועל כך מתריצין שי"ממוצא שפתיך" נלמד שהמחשבה רק מעכבת ואינה פוסלת. וראה עוד בהערות על תוס' [ד"ה אימא].

1. פירש רש"י, לא ידעינן במאי קאמר רחמנא מוצא שפתיך, דהא לא כתיב בהדיא בהאי קרא עבודות לשמן, ושמא אין הפסוק מדובר על "לשמה", ולכך הוצרכנו ללמוד משלמים שנאמר בהם לשמה.

ולעיל בתחילת הסוגיא [ד א] פירש רש"י שהנידון "מנלן דבעינן זביחה לשמה", היינו לכתחילה, וממוצא שפתיך לא יכלו ללמוד שצריך לחשוב לשמה, כי לא התפרשו בו עבודות, ובצאן קדשים גרס "עבודות לשמן", והיינו ממש כדברי רש"י כאן.

וכבר תמה הטהרת הקודש למה הוצרך להביא בתחילת הסוגיא את מה שהתפרש בסופה, וגם מנין לנו שידעו בתחילת הסוגיא את המקור מ"מוצא שפתיך" ומה הוקשה כלל לרש"י. ועל הצריכותא בסוגיין תמה למה עשתה הגמרא על המקור מ"זאת התורה", ולא מ"ואם זבח שלמים" שממנו נלמד שינוי

8. רש"י פירש שקושיית הגמרא הרי לא נעשה הקרבן כהלכתו, ואין זריקתן מתרת בשרן לאכילה. ותמה הגרי"ז שהרי פסול מחשבה פוסל בעצם הקרבן, ולא רק את הבשר לאכילה. ואמנם אילו מחשבת שלא לשמה רק עוקרת את הסתמא לשמה שהיה בקרבן, נמצא שיכול לשוב ולקבל את הדם ולהכשירו, ואינו פוסל בנופו, אלא שלא הותר הבשר לאכילה, כי עבודה שנעשית שלא לשמה כאילו לא נעשית, וזה דבר פשוט מסברא שלא קיים את העבודה כדינה, ואין צריך שישנה הכתוב לעכב אלא על קיום דין שהתחדש בקרבן, וכך ביאר גם בשטמ"ק [אות י"ז] עיי"ש. והיינו רק לפי ההוה אמינא, אך אחר המסקנא שהתגלה ממוצא שפתיך שאין הקרבן נפסל, בהכרח שאין חסרון בעצם עבודות הקרבן שלא נעשו לשמן, אלא שוו מחשבה הפוסלת, ובשאר הזבחים היא רק מעכבת.

ויתכן שכוונת רש"י לפרש את השקלא וטריא כך: איך שינוי במשנה שכל הזבחים אינם עולים לבעלים לשם חובה, ומשמע שהקרבן ראוי לאכילה רק אינו מכפר, והלא העבודות פסולות במחשבת שלא לשמה גם לענין שלא יחול היתר אכילה בקרבן. ועל כך מתריצין שי"ממוצא שפתיך" נלמד שהפסול חל רק לענין כפרה ולא לענין היתר הבשר לאכילה. וכן משמע בשטמ"ק להלן [ה א אות א].